

Президенту України
Порошенку П.О.

ВУХ № 151-17
13.10.2017

Уповноважений Президента України з мирного
врегулювання конфлікту на Донбасі
Геращенко І. В.

Міністру юстиції України
Петренку П.Д.

Уповноваженому Верховної Ради України з
прав людини Лутковській В.В.

Моніторинговій Місії ООН з прав людини в
Україні

Міжнародному Комітету Червоного хреста

Від імені громадських організацій, які підписалися нижче, звертаємося до Вас з проблемними питаннями стосовно осіб, які, від початку воєнного конфлікту на сході України та окупації Криму, перебували та продовжують перебувати в установах виконання покарань та в місцях несвободи на тимчасово непідконтрольній території в Донецькій та Луганській областях та на тимчасово окупованій території Криму.

Проблеми цих осіб були і залишаються невирішеними, зокрема, неврегульованими є питання застосування національного законодавства про зарахування строку відбування покарання, відновлення документів та ресоціалізації, повернення на підконтрольну територію України для продовження відбування покарання. Безрезультатним є тиск на Росію та так званих “представників ОРДЛО” щодо допуску працівників міжнародних організацій до місць відбування покарання та поліпшення умов утримання засуджених.

Більш детальна інформація про становище засуджених, які перебувають у пенітенціарних установах на тимчасово непідконтрольній території Донецької та Луганської областей та на тимчасово окупованій території Криму, наведена в додатках.

У зв'язку з цим, звертаємося до Вас із проханням вжити заходів для вирішення наступних проблем:

1. Забезпечення доступу представників міжнародних організацій, які працюють на тимчасово непідконтрольних територіях, до місць відбування покарання, а також до самих засуджених;

2. Інтенсифікувати переговори, в тому числі в рамках Мінських домовленостей, щодо переведення засуджених для подальшого відбування покарання з непідконтрольної на підконтрольну українському уряду територію;

3. Врегулювати на законодавчому рівні статус засуджених, які вимушено відбувають покарання на тимчасово непідконтрольній території Донецької та Луганської областей, або вже були переведені на підконтрольну територію.

4. Активізувати роботу щодо осіб, які перебувають та продовжують перебувати в установах виконання покарань та в місцях несвободи на тимчасово окупованій території України, зважаючи на повну відсутність законодавчого регулювання цього питання.

5. Ініціювати застосування міжнародних механізмів повернення громадян України (Мінської Конвенції 1993 року, Конвенції ООН 1978 року і Європейської Конвенції 1983 року).

6. Встановити точну кількості осіб, які відбувають покарання на території Криму через відвідування установ виконання покарань та місцях несвободи представників консульських установ України за сприяння Міністерства закордонних справ України.

Додаток на 4 стор.

З повагою,

Вадим Валько, головний координатор-директор ГО «Донбас СОС»

Євген Захаров, директор ГО «Харківська правозахисна група»

Валерій Новиков, голова правління ЛОПЦ «Альтернатива»

Аркадій Бущенко, виконавчий директор УГСПЛ

Тетяна Дурнева, виконавчий директор ГО «Громадський Холдинг»

Володимир Березін, голова ГО «Бахмат»

Олександра Романцова, заступник голови правління «Центр громадянського об'єднання «Альтернатива»

Микола Козирев, голова правління «Громадського комітету захисту прав людини»

Марія Томак, координаторка ГО «Медійна ініціатива за права людини»

Щербак Геннадій, голова ГО «Мирний Берег»

Таміла Ташева, голова правління громадської організації «КримСОС»

Становище засуджених, які перебувають в місцях несвободи на тимчасово непідконтрольній території Донецької та Луганської областей

Від початку воєнного конфлікту на сході України проблеми осіб, які перебували в пенітенціарних установах на тимчасово непідконтрольній території, були і залишаються невирішеними.

Згідно з інформацією, оприлюдненою на сайті Державної пенітенціарної служби України (<http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/757958>) у грудні 2014 р, у зв'язку з військовою агресією проти України у її східних регіонах частина установ виконання покарань залишились на території, що тимчасово непідконтрольна державній владі, а саме:

- 14 установ в Донецькій області, у яких утримувалось 9,7 тис. осіб;
- 14 установ в Луганській області, у яких утримувалось 6,5 тис. осіб.

Разом це складає 16,2 тис. осіб.

14 листопада 2014 року Указом Президента України введено у дію рішення Ради національної безпеки та оборони (далі - РНБО)⁷ про невідкладні заходи щодо стабілізації соціально-економічної ситуації в Донецькій та Луганській областях.

Рішення РНБО містило доручення Міністерству юстиції України щодо вжиття заходів для забезпечення переміщення органів і установ Державної кримінально-виконавчої служби України, засуджених та осіб узятих під варту з зони проведення АТО в інші регіони країни, а також внесення пропозиції щодо амністії осіб, які відбувають покарання в цих установах і засуджені за злочини невеликої та середньої тяжкості.

Можливим стало переміщення на підконтрольну уряду територію, окрім засуджених Червонопартизанської жіночої колонії № 68 в Луганській області (були переміщені в 2014 році до Качанівської колонії, м. Харків), лише 178 засуджених та осіб узятих під варту з Донецької області, і жодного засудженого не було переведено з Луганської області.

Проблемні питання, які виникають у зв'язку з перебуванням засуджених державою Україна осіб на тимчасово непідконтрольних територіях, є наступними:

1. Статус осіб, які «відбувають покарання» на тимчасово непідконтрольній території.

Відсутність правових підстав для утримання осіб в місцях несвободи на тимчасово непідконтрольних територіях тягне за собою низку неврегульованих питань, які стосуються обґрунтування утримання, підстав та умов звільнення, у тому числі умовно-дострокового звільнення згідно з рішеннями судів так званих “ДНР” і “ЛНР”.

2. Зміна режиму утримання

Багатьом засудженим після літа 2014 року були замінені статті, відповідно до яких здійснюється відбування покарання та визначається режим утримання, що негативно вплинуло на таких осіб. (в Донецькій області)

3. Питання фізичної безпеки

Окрім колонії опинились в епіцентрі бойових дій, в результаті чого особи, які в них перебували, потрапляли під обстріли, серед них були поранені та вбиті. Є також свідчення про використання засуджених в якості «живого щита». Інформація щодо розслідування та покарання винних у загибелі та пораненні засуджених осіб внаслідок військових дій відсутня.

4. Умови утримання в місцях несвободи

Забезпечення належних безпечних та задовільних умов утримання (вода, опалення, харчування, медичне обслуговування).

5. Дотримання права на сімейне та приватне життя

Можливість контактувати з рідними та близькими, перебувати під час відбування покарання в межах досяжності.

6. Застосування національного законодавства

Неможливість застосування до осіб, які перебувають у місцях несвободи на тимчасово непідконтрольних територіях, кримінально-процесуальних дій в національному правовому полі, в тому числі амністії, умовно-дострокового звільнення, звільнення зі станом здоров'я, "Закону Савченко" до моменту фактичного переміщення особи на підконтрольну територію. Фактично, зараз в колоніях на тимчасово непідконтрольній території знаходиться багато осіб, у яких є ухвали українських судів про їх звільнення. Згідно з українським законодавством, вони вже не являються засудженими, але їх продовжують утримувати під вартою. Тобто вони являються заручниками, але про це ніхто не говорить.

7. Переведення осіб

Порядок та механізм повернення осіб, що були засуджені іменем України, під юрисдикцію de facto України.

8. Забезпечення документами

Забезпечення осіб, які звільнились з місць несвободи на тимчасово непідконтрольній території, належними документами (паспорт, ідентифікаційний код та інші документи).

9. Статус після переведення

З врахуванням строку відбування покарання після переміщення з місць несвободи та визначення подальшого статусу.

10. Ресоціалізація

Питання ресоціалізації і контролю за цим процесом з боку державних органів. Засуджені, яких було звільнено умовно-достроково згідно з законодавствами так званих Л/ДНР, часто бояться приїжджати на підконтрольну Україні територію.

11. Розгляд справ щодо осіб, які були поміщені до місць несвободи вже на непідконтрольних українському уряду територіях

Слід врегулювати проведення досудового та судового розгляду справ щодо осіб, які були затримані та засуджені незаконними інституціями так званих "ДНР" і "ЛНР".

В пенітенціарних закладах на тимчасово непідконтрольній території Донецької та Луганської областей, за свідченням осіб, які відбували покарання, та рідних осіб, які продовжують відбувати там покарання, зустрічаються **наступні факти порушень прав засуджених осіб.**

1. Застосування примусової праці, безоплатної праці (на відміну від ситуації в пенітенціарних закладах на підконтрольній території), примус до понаднормової праці (зареєстрований факт про роботу з 7.00 до 24.00).

2. Неналежне та нездовільне харчування засуджених, найскладніша ситуація була в період активних обстрілів.

3. Відсутність медичного забезпечення засуджених, найскладніша ситуація була в період активних обстрілів (зареєстровано смерть двох поранених через ненадання своєчасної медичної допомоги). Дуже складна ситуація у засуджених з хронічними захворюваннями. (здокументовано випадки коли хворі не отримують належну медичну допомогу і рідні не мають змоги передавати на непідконтрольну територію ліки, через це стан здоров'я засуджених значно погіршився).

4. Переслідування за "проукраїнську" позицію (є свідчення про випадок, коли засудженному зламали щелепу за виконання гімну України, також про випадок, коли засуджений більше трьох місяців утримувався у штрафному ізоляторі, це значно вплинуло на його психічне здоров'я).

5. Відсутність механізму та фактичної можливості у переважної кількості осіб, які перебувають у місцях несвободи, щодо подачі клопотання про переведення на підконтрольну територію України для подальшого відбування покарання (не прийняття заяви, не реєстрація, відсутність руху в подальшій інстанції).

6. Погрози за клопотання про переведення для відбування покарання на підконтрольну територію.

7. Позбавлення можливості контактів з рідними.

8. Відмова від переведення осіб, місцем реєстрації яких є Донецька та Луганська області, громадян Російської Федерації (Донецька область).

9. Відмова від фактичного звільнення осіб, які були звільнені відповідним рішенням національного суду України. Зафіковано випадки відмови у звільненні засудженої особи згідно з рішеннями суду про звільнення в порядку амністії, випадки відмови у звільненні засудженого внаслідок скасування вироку українським судом, ухвал українських судів про зарахування строку попереднього ув'язнення у строк покарання з розрахунку один день за два.

10. Задокументовані випадки регулярного побиття засуджених, які утримуються на тимчасово непідконтрольній території в Луганській області невідомими особами в військовій формі у балаклавах (є свідчення отримання засудженими тяжких травм після приїзду в колонію цих осіб).

11. Недалеко від колоній часто здійснюються обстріли, тим самим наражаючи засуджених на потрапляння під стрільбу у відповідь (такі факти зафіковано і в Донецькій, і в Луганських областях).

Особливості становища засуджених на тимчасово окупованій території України

Проблематика становища осіб в установах виконання покарань та в місцях несвободи на тимчасово окупованій території України є схожою з ситуацією на непідконтрольній території Донецької та Луганської областей:

- не надання медичної допомоги або надання не кваліфікованої медичної допомоги, що призводить до смертей,
- погане харчування,
- примушення до фізичної праці.

Проте, в контексті даного питання необхідно відмітити і “особливі” аспекти становища таких осіб на території окупованого Криму.

1. Примусове набуття громадянства Російської Федерації. Зафіковані випадки, коли відбувається знищення документів, що посвідчують особу громадянина України і видача “російських” паспортів. У свою чергу, це ускладнює процедуру повернення на підконтрольну територію України та наступне відновлення документів, враховуючи необхідність проходження ідентифікації особи в управліннях Державної міграційної служби України.

2. Засуджених переводять на територію Російської Федерації. З відкритих джерел відомо, що це приблизно 2200 осіб. Виявлено випадки масового переведення засуджених з Криму до інших установ виконання. Така ситуація зумовлена різницєю в класифікації установ, відсутністю закладів примусового лікування в системі установ виконання покарань в РФ тощо. Таке переведення застосовується як “покарання” за відмову від громадянства РФ.

- 3. Відсутній механізм повернення засуджених на підконтрольну частину України та будь-якого регулювання їх статусу.** Стосовно засуджених та установ несвободи починалася проводитися робота на законодавчому рівні щодо непідконтрольної частини Донецької та Луганської областей (наприклад, Указу Президента України від 14 листопада 2014 року № 875 про переміщення установ, проект закону про врегулювання статусу засуджених), а тимчасово окупована територія залишилася поза увагою.
- 4. Незаконні затримання та притягнення до відповідальності за рішенням незаконно створених судів на території АР Крим.** На даний час відомо про 45 засуджених (у тому числі кримських татар) у справах “Хізб ут тахріп” - організація заборонена в РФ та визнана терористичною, “Справа Умерова, Семени, Кадирова - за звинуваченням за заклики до порушення територіальної цілісності РФ та сепаратизм, “Справа диверсантів” - звинувачення у вчинення терористичних актів, “Справа 26 лютого”, “Справа Сенцова і Кольченка” та інші.
- 5. Застосування тортур та катування до осіб, які відбувають покарання та тих, що затримуються з метою отримання зізнання.** За результатами дослідження ООН “Ситуація з правами людини в тимчасово окупованій Автономній Республіці Крим та місті Севастополь (Україна)” зафіксовано, окрім іншого, випадки незаконного затримання, застосування фізичного та психологічного насилля, погрози та залякування рідних затриманих, не допуск захисників.